

רשק
שיעורים
תורה

היכלי תורה

יום וערש"ק תזריע מצורע כח ניסן תשע"ב ♦ דף היומי בבלי: מעילה ה ירושלמי: מגילה לג

לאור באור החיים

ביאור על פירוש אור החיים

בין הבאים בהיכלו של ה'אור החיים' הקדוש, יש המתרפקים על האור ויש העורגים לחיים, מהם הכמהים לפירושו ולעולה מהם, ואחרים תרים אחר הרמזים הטמירים הכלולים בהם. והלא כל מלה שיצאה מתחת קולמוסו, סגולתה כיהלום שכל שילטוהו יבהיק אורו ופנים חדשות יתגלו בו. כן דברי קדשו של רבינו חיים בן עטר, שכל ההוגה בהם ברוב קדושה ימצא שהם מעוררים בו רוח חדשה, להלהיב נפשו ולחמם לבו לעבודת ה' יתברך ויתעלה.

רבדים רבים לה לתורת ה'אור החיים' הקדוש ויד קצרה וכהה אינה יכולה לגשת למעמקייהם, עריכת הביאור פרי ידיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, ראש בית המדרש עוז והדר בבית שמש. נעשתה איפה תוך דיוק בכל תיבה ואות, אך תחת ההרגשה התמידית כי אש מלהטת סביב אותה תורה טמירה.

שליבים אחדים לה למלאכת הביאור, והראשונים שבהם נוגעים בגוף נוסח דבריו. בראש ובראשונה, הניקוד הנכון, לא כפי שהוא מופיע בחלק מן המהדורות, אלא כפי שהוא נעשה בידיהם האמונות של נקדנים מומחים. שני לו, הפיסוק והקיטוע הנכון, על מנת שהלומד יידע מקומו של מעצור. ומעלה שלישית, בשיבוץ מראי מקומות בתוך דברי ה'אור החיים' הקדוש, למען ימצא הלומד סימוכין ותימוכין לדבריו, ובעיניו שמה ימצא משנה אורה.

ביאור 'מאורי אור' המופיע בחומש אור החיים המבואר מבית עוז והדר והוצב לצד האור החיים במקראות גדולות המבואר, נועד להאיר את עיני הלומד לתוכן דברי ה'אור החיים', לדייקנותם המופלאה, לתוכנם העמוק ולמשמעותם הפשטנית. הלימוד עם ביאור זה מאיר באור יקרות את דברי רבינו ה'אור החיים' ומעניק ללומד עונג עילאי ומיוחד.

בחומש אור החיים המבואר לצד מדור 'מאורי אור' נפתח מדור מיוחד - 'מאורי החיים' המהווה ליקוט חדשני שבו קובצו מקורות רבים מדברי חז"ל, רבותינו הראשונים וגדולי המקובלים, גם מאלו שהובאו בתוך דברי ה'אור החיים' בקיצור ונדרשה להם הרחבה, והן ממקורות נוספים שציטטם וביאורם ישמשו כלי עזר להבנת דבריו. גם השלמות ומילואים לדברי ה'אור החיים', מאשר כתב בעצמו במקומות אחרים, בפירושו לתורה ובחיבוריו האחרים, נקבע מקומם בליקוט זה. זאת ועוד, בספר 'מאורי החיים' לתלמידו רבי משה פרנקו, מובאים חידושי תורה ששמע מפי ה'אור החיים' הקדוש, ולא אחת המה מקבילים - תואמים או שונים במעט - לחידושים שבספרו.

אין ספק כי שני המדורים הנלווים לדברי ה'אור החיים' - לאחר ההגהה, הניקוד, הפיסוק והקיטוע, בתוספת מראי המקומות - יוצרים שלמות מחודשת לספר הקדוש, שלא היה חסר מאומה אלא שאנו חסרים היינו את הנתיב אליו.

נושאי הדף בעלון

היתר שנתערב ברוב איסור אם נהפך
לאיסור לחיבו

מלקות.....מעילה ה

לומר לרבו למדתני רבינו כשלא

לימדו.....מעילה ו

מצוה דאורייתא הבאה בעבירה

דרבנן.....מעילה ז

נתן לכהן תקיעת כף שיפדה את בנו
אצלו ופדה אצל כהן

אחר.....מעילה ח

הפרשת חלה שהוסיפו אחר כך קמח

לעיסה.....מעילה ט

נגיעה במאכלים ביום

הכפורים.....מעילה י

הנאה ממת אחר

שנקבר.....מעילה יא

כפתור ופרח.....עמוד 5

היתר שנתערב ברוב איסור אם נהפך לאיסור לחיבו מלקות

כתב במשנה למלך (מעילה פ"ז ה"ו), שבדיני ביטול ברוב לא שמענו אלא שאיסור מתבטל בהיתר להתירו לכתחילה, אבל אם נתערבה חתיכה של היתר ברוב של איסור, אף שיש איסור לאוכלו אבל לחיבו מלקות או כרת או קרבן זו לא שמענו, ואף שיש אומרים שהיתר מצטרף לאיסור לחיבו בעונשים (פסחים מד:), היינו דווקא כשנתערב לח בלח או מין בשאינו מינו, משום שטעם האיסור נתפשט בהיתר ונעשה כולו איסור, אבל ביבש כשנתערבה חתיכה של היתר בשני חתיכות של איסור, אף שאסור לאוכלו מן התורה, מעולם לא שמענו שאם אכל אחד מן התערובת שיתחייב שום עונש.

אך הביא שבשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' ה) כתב בשם הרשב"ץ, שמעות של היתר שנתערבו במעות איסור שבטלים כדין יבש ביבש שאחד בשנים בטל [ראה שם מה שתמה עליהם].

כמו כן כתב הפרי מגדים (יו"ד פתיחה שער התערובות סוף פ"א) בשם המנחת כהן (ח"א פ"א), שחתיכה של היתר אינה נהפכת לאיסור. וסיים הפרי מגדים, שיש בזה הרבה חילוקים לדינא, וצ"ע [ראה שם בהגהות רעק"א מה שהעיר בזה, ובדרכי תשובה (סי' קט סק"א) שכתב שהפרי מגדים סותר עצמו בכמה מקומות, והביא פוסקים שחולקים על זה].

ובציונים לתורה (כלל יד) כתב בטעם הדבר שחתיכה של איסור בטלה בהיתר, ואין חתיכה של היתר בטלה באיסור, על פי שני יסודות שייסד באיסור והיתר: א. שלרוב יש כח רק לסלק את השם של המיעוט, אבל אין בכוחו לתת לו שם חדש. ב. שכל דבר שיש בעולם הרי הוא מותר, ורק מה שחידשה התורה שהם אסורים נתחדש להם שם איסור, ושאר הדברים הרי הם מותרים בעצם. ולכן כאשר חתיכה של איסור נתבטלה ברוב של היתר, הרוב מסלק ממנה את שם האיסור, והיא הופכת להיות היתר כמו שאר הדברים שאין עליהם שם של איסור שהם מותרים, אבל חתיכה של היתר שנתערבה ברוב של איסור, גם אם הרוב מסלק ממנה את שם ההיתר עדיין אין היא נהפכת לאיסור כמו בשאר הדברים שאינם אסורים, אלא צריך שהרוב יחדש לה שם איסור ודבר זה אין כח ברוב לעשות.

וכתב שאף שהדבר נכון מאד בסברא, יש לזה גם ראייה מפורשת מסוגייתנו, שבקדשי קדשים מועלים בבשר עד שיזרק הדם, וזריקת הדם מוציאה אותו מידי מעילה, מאידך בקדשים קלים אין מועלים בו כלל גם לפני זריקת הדם, אבל האימורים שמקטירים אותם למזבח, עד זריקת הדם אין מועלים בהם, אולם לאחר זריקת הדם שאז הם ראויים להקטרה על המזבח ודינם כקדשי קדשים מועלים בהם. ולגבי זריקת דם פיגול מבואר בסוגייתנו, שלגבי קדשי קדשים שהזריקה באה להוציאה מידי מעילה, גם זריקת דם פיגול שהיא שלא כתיקונה מוציאה מידי פיגול, אבל בקדשים קלים אין זריקת דם פיגול שהיא שלא כתיקונה מביאה את האימורים לידי מעילה.

הרי שמבואר שזריקת דם פיגול אין לה כח לתת שם קודש לאימורי קדשים קלים, ועם כל זאת יש בה לסלק את השם קודש מבשר קדשי קדשים, והיינו בהכרח מפני שדבר גדול הוא יותר לחדש שם חדש על דבר, מאשר לסלק ממנו את השם הקודם.

לומר לרבו למדתני רבינו כשלא לימדו

כתב בשו"ע (יו"ד סי' רמב סכ"ג), כשמזכיר שמועה בפני רבו אומר לו כך למדתני רבינו. וכתב בבבאור הגר"א (ס"ק נט) שגם אם רבו לא למדו זאת, אומר כן דרך כבוד. והביא לזה שלש ראיות מהש"ס.

ראיה ראשונה, מהמבואר במועד קטן (ט). רבי יונתן בן עסמי ורבי יהודה בן גרים שנו פרשת נדרים אצל רבי שמעון בן יוחאי, ונפרדו ממנו בערב, למחרת בבוקר באו להפרד ממנו שוב, אמר להם והרי כבר נפרדנו אמש, אמרו לו למדתנו רבינו תלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר, צריך ליפטר ממנו פעם אחרת. הרי אף שרבי שמעון בן יוחאי לא ידע מהלכה הזאת, מ"מ אמרו לו למדתנו רבינו.

ראיה שניה, מהמבואר בחגיגה (יד): תנו רבנן מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור, והיה מהלך בדרך ורבי אלעזר בן ערך מחמר אחריו, אמר לו, רבי שנה לי פרק אחד במעשה מרכבה, אמר לו לא כך שניתי לכם ולא במרכבה ביחיד, אלא אם כן היה חכם מבין מדעתו, אמר לו רבי, תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתי, אמר לו אמור [ודרש ראב"ע במעשה מרכבה].

הרי אף שרבן יוחנן בן זכאי לא למדו מעשה מרכבה, שהרי לפי דעתו לא היה חכם מבין מדעתו, אמר לו למדתני רבינו [כן גם תירץ המהרש"א (ד"ה א"ל) בתירוץ השני, אך בתירוץ הראשון כתב שלמדו קודם שרבי אלעזר בן ערך שכח תלמודו].

ראיה שלישית, מהמבואר בסנהדרין (קא). שרבי עקיבא אמר לרבי אליעזר, למדתנו רבינו 'כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא' (קהלת ז כ), הרי אף שזה פסוק מפורש, אמר למדתנו רבינו [ומזה הוכיח בשו"ת תורה לשמה (סי' רמט), שגם כשאומר פסוק לרבו צריך לומר לו למדתנו רבינו על אף שרבו לא למדו זאת, ואף שהיה צד לומר שלא יאמר לו כן שעשה את רבו כמלמד תינוקות ואין בזה כבוד לרבו, כי מלמדי תינוקות למקרא הם אנשים פשוטים].

והרש"ש (חולין ל): הביא עוד ראייה לזה, מהמבואר בראש השנה (כה). שרבן גמליאל גזר על רבי יהושע לבוא לפניו עם מקלו ותרמילו ביום שלפי חשבוננו חל להיות יום הכפורים, והיה רבי יהושע מיצר על כך, אמר לו רבי עקיבא, רבי תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתי, אמר לו אמור, אמר לו הרי הוא אומר 'אתם' שלש פעמים, אפילו שוגגין אפילו מזידין אפילו מוטעין, בלשון הזה אמר לו, עקיבא נחמתני נחמתני. הרי שאף שרבי יהושע לא ידע מדבר זה, אמר לו כן בלשון כבוד.

אך הקשה מהמבואר בסוגייתנו שרב אסי אמר לרבי יוחנן כבר לימדוני חברי שבגולה, ולפי סדר הדורות רב אסי היה כמו תלמידו, ולא אמר לו למדתני רבינו.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

מצוה דאורייתא הבאה בעבירה דרבנן

בש"ת נודע ביהודה (מהדו"ק לאחר חלק חו"מ, בנדמ"ח סי' מ) הקשה חתן המחבר, היאך למדו התוספות [ראה לעיל] ממה שאמר רב יהודה שהתוקע בשופר של שלמים לא יצא ידי חובתו, שאיסור הנאה משלמים הוא איסור דאורייתא, הרי מוכח בגמרא שרב יהודה סובר שגם מצוה הבאה בעבירה דרבנן אינו יוצא ידי חובתו, וזאת בהקדם סתירת הסוגיות, שהנה בגיטין (לה:). מביאה הגמרא מעשה ברבי אליעזר ששחרר עבדו כדי להשלימו למנין, ומקשה הגמרא, והא אמר רב יהודה אמר שמואל כל המשחרר עבדו עובר בעשה, ומתרת הגמרא שבשביל מצוה מותר. והנה בברכות (מז:). מביאה הגמרא מעשה זה בשני שינויים, שינוי אחד שהגמרא מקשה והא אמר רב יהודה ולא בשם שמואל, וגם שהגמרא מוסיפה להקשות איך מותר לשחרר עבד בשביל מצוה, והלא זה מצוה הבאה בעבירה, ומתרת הגמרא שבשביל מצוה של רבים מותר. ולכאורה סוגיות אלו תמוהים ביותר.

וכדי ליישב את סתירת הסוגיות, צריך לומר שהנה כתבו התוספות (ברכות כ: ד"ה וחיבין) שתפילה היא מדרבנן. ובסוכה (ל). אמר רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל שביום טוב שני של סוכות יוצאים בלולב הגזול, וכתבו התוספות (שם ד"ה מתוך) טעם הדבר, שכיון שביום השני מצות נטילת לולב היא מדרבנן, לכן לא חשש שמואל למצוה הבאה בעבירה. ולפי"ז אפשר ליישב את הסתירה והוא קרוב לאמת, שלכן הגמרא בגיטין אינה מקשה שהיא מצוה הבאה בעבירה, כיון שרב יהודה אמרה בשם שמואל, ושמואל אינו חושש למצוה הבאה בעבירה בתפילה שהיא דרבנן.

לאור זאת קשה, היאך חידשו התוספות שיש איסור דאורייתא כשנהנה משלמים ולמדו זאת מהתוקע בשופר של שלמים שלא יצא, והלא בעל המימרא הזאת הוא רב יהודה, ומוכח מקושיית הגמרא בברכות שהוא סובר שגם מצוה הבאה בעבירה דרבנן אינו יוצא בה ידי חובתו, וכמו שמצינו בפסחים (לה:). שגם בעבירה דרבנן אין יוצאים מצוה דאורייתא, שאמרו שם שבטבל של עציץ שאינו נקוב שהוא דרבנן אין יוצאים ידי חובת מצוה, ופירש רש"י (שם ד"ה טבול) כיון שהוא מצוה הבאה בעבירה, ואם כן יתכן שסובר רב יהודה שרק מדרבנן אסור ליהנות משלמים, ואעפ"כ התוקע בשופר של שלמים לא יצא, כיון שהיא מצוה הבאה בעבירה דרבנן. והנודע ביהודה כתב לו על כך שדברים ישרים ונכונים הם, ודברי טעם ביישוב שינוי הסוגיות בגיטין ובברכות.

ובשדי חמד (כללים מערכת מ כלל עז אות ו) הקשה עליו, שבברכות מצינו רק שרב יהודה סובר שבמצוה דרבנן שבעשייתה עבר על איסור דאורייתא של שחרור עבדו, שזה מצוה הבאה בעבירה. אך עדיין לא מצינו שרב יהודה יסבור שגם כשרוצה לקיים מצוה דאורייתא של תקיעת שופר, ויש לו שופר של שלמים שהוא לשיטתו רק איסור הנאה דרבנן, שזה יחשב למצוה הבאה בעבירה. עוד הקשה עליו [וכעין זה הקשה באחיעזר (ח"ג סי' עא אות ג)], שמהגמרא בברכות אין ראיה שסובר רב יהודה שגם במצוה דרבנן נאמר שאין יוצאים במצוה הבאה בעבירה, שקושיית הגמרא והרי זה מצוה הבאה בעבירה, היינו איך עשה זאת רבי אליעזר לכתחילה לעשות עבירה כדי לקיים מצוה, אבל אין הקושיא כמו בכל מצוה הבאה בעבירה שאינו יוצא כלל ידי חובת המצוה [וראה שם מה שהביא בשם האור החיים ועוד כמה מפרשים לתרץ את סתירת הסוגיות בברכות ובגיטין].

נתן לכהן תקיעת כף שיפדה את בנו אצלו ופדה אצל

כהן אחר

בש"ת תפארת יוסף (סי' ט) נשאל, על אחד שנתן תקיעת כף לכהן שיפדה אצלו את בנו בכורו שנולד לו, ולאחר מכן נודע לו שהכהן עבר על חרם חמור, ולכן הלך האב ופדה את בנו אצל כהן אחר, והכהן הראשון אומר לו שאינו מוחל לו על התקיעת כף, ושואל אם חל הפדיון שפדה אצל הכהן השני.

ואחד הנדונים שהעלה אם זה נחשב למצוה הבאה בעבירה, כיון שבשעה שפדה את בנו אצל הכהן השני עבר על התקיעת כף. וחידיש, שבמה שעבר על שבועתו אין זה מצוה הבאה בעבירה, כיון שיכול להשאל על שבועתו והחכם עוקר את השבועה למפרע, וממילא לא יהיה בזה איסור כלל.

ובשדי חמד (כללים מערכת מ כלל עז אות ה) הקשה עליו, שהרי מבואר ברש"י (פסחים לט. ד"ה ובדמאי) שבמרור של טבל אין יוצאים ידי חובה כיון שהוא מצוה הבאה בעבירה, וכן מבואר בתוספות (סוכה ל. ד"ה משום) שתמהו למה צריך פסוק בפסחים (לה:). שאין יוצאים ידי חובה במצה של טבל, והרי בלא הפסוק כבר אין יוצאים בזה ידי חובה משום מצוה הבאה בעבירה, שאכל איסור, וכן כתב הרמב"ם בפירושו המשניות (נדרים פ"ב מ"ב), שמי שלא מצא בליל פסח אלא מצה שהיא אסורה באכילה, כגון שהיתה טבל או הקדש, אסור לו לאכלה מפני שהיא מצוה הבאה בעבירה, הרי שמבואר בראשונים שבאכילת מצה של טבל יש מצוה הבאה בעבירה. ואם בשבועה אין מצוה הבאה בעבירה כיון שאפשר להשאל על השבועה, אע"פ שהוא תלוי בדעת אחרים שאולי לא ירצו להתיר לו, כל שכן בטבל שהוא בעצמו יכול לתקנו על ידי שיפריש תרומות ומעשרות שאין בזה משום מצוה הבאה בעבירה, הרי שמוכח מהראשונים שגם במקום שיכול לתקן את האיסור, כל זמן שלא תיקנו לא יצא, וזה נחשב למצוה הבאה בעבירה.

עוד הקשה מהמבואר בנדרים (י.), שלרבי יהודה אין לנדור שמה לא ישלם את נדרו, אבל מותר לנדוב, כלומר שאומר על בהמה הרי זה קרבן, ואין חשש שלא ישלם את נדרו כי גם אם תאבד הבהמה נפטר מנדבתו, וגם אין חשש שיבוא לידי תקלה במעילה בקדשים, שמותר לנדוב באופן כזה שמביא כבשתו לעזרה ושם מקדישנה. והקשו התוספות (ד"ה אדם), שמהלשון שאמר רבי יהודה כבשה בלשון נקיבה משמע שמדובר בשלמים, כי עולה אפשר להקריב רק זכר, והלא אין מעילה בשלמים כמבואר בסוגייתנו. ותירצו התוספות, שאף שאין מעילה מכל מקום אם ישתמש בה יש בזה איסור דאורייתא, וראיה לזה מהמבואר בראש השנה (כה). שאסור לתקוע בשופר של שלמים ואם תקע לא יצא, משום איסור השתמשות בשלמים.

וכתב חתנו של הנודע ביהודה (נו"ב מהדו"ק לאחר חלק חו"מ, בנדמ"ח סי' מ) שלכן לא יצא ידי חובת תקיעת שופר, משום שהוא מצוה הבאה בעבירה, ואם כן לפי חידושו של התפארת יוסף שבמקום שיכול להשאל אין האיסור של מצוה הבאה בעבירה, למה לא יצא, שאם מדובר שתלשו הקרן מהשלמים בחייה הרי יכול להשאל על השלמים, ואם לאחר שחיטה הלא הקרן הוא חולין, אלא על כרחך שגם באופן שיכול להשאל יש בזה מצוה הבאה בעבירה.

הפרשת חלה שהוסיפו אחר כך קמח לעיסה

בש"ת נפש חיה (יו"ד סי' צ) נשאל, בדבר המנהג שהיו הנחתומים נוהגים לעשות עיסה גדולה כשיעור חלה, והיו מפרישים ממנה חלה, ואחר כך היו עושים ממנה עוגות קטנות, ובשעה שהיו עורכים כל עוגה ועוגה היו מוסיפים עליה קמח ללוש אותה בו, ומקמח זה לא הופרשה חלה. ונשאל אם יש בזה חשש איסור, כיון שקמח זה שנוסף על העוגות מתחייב אף הוא בהפרשת חלה, שאף על פי שבקמח הנוסף על כל עוגה אין שיעור חלה בפני עצמו, מכל מקום מכניסים בתנור בבת אחת כמה עוגות, והקמח הנוסף על כל העוגות יש בו שיעור, והתנור מצרף את כל הקמח החדש יחד (ר"ש חלה פ"ג מ"א), ונמצא שקמח זה חייב בהפרשת חלה מחדש.

והשיב ששאלה גדולה היא, אלא שיש ללמד זכות על הנוהגים להקל בזה, כיון שהקמח הנוסף בכל עיסה בטל בה בשישים [וכיון שהאיסור בא לעולם על ידי תערובת הרי זה בטל אף על פי שיש לו מתירין (שו"ע יו"ד סי' קב ס"ד, או"ח סי' שכ ס"ב)], ובירר שאין לאסור לבטל לכתחילה מדין אין מבטלים איסור לכתחילה, כיון שטבל אינו איסור כמו שאר מאכלות אסורות, שהרי יכולים להתירו בהפרשה, ואם כן אינו חתיכה של איסור אלא דבר המחוסר תיקון, והרי יכול לערבו על מנת שאחר האפיה יפריש חלה ויתקנו ואין שום איסור בעירובו, ומה שבסוף אינו מפריש אינו דבר הנעשה לכתחילה. והוסיף, שכיון שהקמח הנוסף בטל בתוך העיסה נמצא שלא בא כלל לידי חיוב חלה, שכיון שאין העיסה מתחייבת בחלה אלא כשהצטרף בבת אחת שיעור המחויב, הרי באופן זה שהקמח שנוסף לכל עוגה בטל בתוכה, נמצא שאין צירוף בין הקמח הנוסף בכל עיסה, וכיון שלא היה צירוף כדין לא חל כלל חיוב חלה, ואין זה כלל ביטול איסורים שהאיסור ישנו אלא שמבטלו, וכאן על ידי הביטול לא יבוא האיסור לעולם כלל.

ומכל מקום מסיק, שאף שהיה ראוי להחמיר ולהפריש את החלה אחר גמר עריכת העוגות, אך כיון שבכך יבוא לידי שאלות איך לצרף העיסות יחד כדי שיבואו לכלל חיוב, לכן טוב יותר להפריש חלה לפני שמחלקים את העיסה הגדולה לעוגות קטנות, ולסמוך על ההתירים הנזכרים בביטול הקמח הנוסף. אך כל זה במקום שיש בכל עוגה שישים כנגד הקמח הנוסף, שאז הקמח הנוסף בטל, אך אחר שחזר השואל ובירר שאין בעוגות שישים כנגד הקמח הנוסף, הרי זו שאלה גדולה מה לעשות, וצ"ע.

ובש"ת ארץ צבי (ח"א סי' מט ד"ה וזוה נלע"ד) יישב המנהג באופן אחר, שגם אם נאמר שהתנור מצרף את העיסות שבתוכו לשיעור חלה, נראה שאינו מצרפם אלא בשעת אפיה וקרימת פניהם, אבל בנתינה לבדה שנתנו לתוכו עיסות רבות לא הצטרפו זה לזה להשלים לשיעור החייב בחלה. ואף על פי שהסל מצרף עיסות לחלה בנתינה לתוכו בלבד, שהרי אין שייכת בו קרימת פנים, מכל מקום בתנור שעומד לאפיה אין צירוף אלא באפיה.

והביא שכעין זה מבואר בסוגייתנו לענין שתי הלחם, שמשעה שקרמו פניהם בתנור הוכשרו להיפסל בטבול יום. והקשו התוספות (לעיל ח. ד"ה קרמו), למה הוזכרה קרימת פנים, והרי התנור כלי שרת הוא וכלי שרת מקדש מה שנותנים בו, ובנתינה לתנור בלבד יתקדשו שתי הלחם גם בלי קרימת פנים. ותירצו התוספות, שאין כלי שרת מקדש אלא כשנעשה בו כל הראוי להיעשות,

נגיעה במאכלים ביום הכפורים

כתב הרמ"א (או"ח סי' תריב ס"י), שמותר ליגע ביום כיפור באוכלים ומשקים לתת אותם לקטנים, ואין חוששים שמא יבוא על ידי הנגיעה לאכלם או לשתותם. אבל במגן אברהם (סק"ו) הביא בשם מהרי"ל (הל' יום כפור עמ' שלוש) שאוסר ליגע, והביא המגן אברהם ראייה למהרי"ל מהירושלמי (פסחים פ"ד ה"ד), שהביאו הדין שאם חל יום הכפורים בשבת היו מחלקים את החלות של לחם הפנים בערב (מנחות צט:), והוכיחו בירושלמי שהטעם שלא היו מחלקים אותם בשבת בשחרית כמו בשאר ימות השנה, כיון שהחלות ראויות לאכילה כמות שהן, וגוזרים שמא יבואו לאכלם ביום הכפורים. והביאו ראייה שגזרו שלא ליגע ביום הכפורים באוכל הראוי לאכילה, שמא יבוא לאכלו.

וכתב בדגול מרבבה (שם), שהיה מקום לפרש שמה שאמרו במשנה שהחלות היו מתחלקות לערב, לא באו לאפוקי בזה שלא לחלקם מבעוד יום, אלא למעט שלא ימתינו לחלקם למחר, והטעם משום שנפסלות בלינה, וכמו שכתב רש"י (מנחות צט: ד"ה החלות), אבל אם רצו לחלקם מבעוד יום מותרים, אלא שלמה יטרחו לחלקם בחינם כיון שאי אפשר לאכלם ביום. ועוד כתב, שגם אם נפרש שמתחלקות רק לערב ולא ביום, יש לומר שרק בחלות לחם הפנים חששו לכך, שכיון שנפסלות בלינה וזמנם בהול יש לחשוש שמא יבואו לאכלם ביום כפור, ואין ללמוד מכאן לאסור לגעת ביום הכפורים בשאר מאכלים שאין זמנם בהול. אך מאחר שמקור ראייה זו שהביא המגן אברהם הוא בירושלמי, צריך לקבל דבריהם באימה.

ובהר צבי (מנחות ק:) העיר בזה, שכל דברי הדגול מרבבה הם רק לדעת הראשונים שסוברים שלחם הפנים נפסל בלינה במוצאי שבת, אבל לדעת רבינו גרשום ורבינו יונה שזמן אכילת לחם הפנים הוא בכל השבוע שאחריו, אם כן על כרחך הטעם שלא חילקו את לחם הפנים ביום הכפורים שחל בשבת אינו משום שזמן אכילתם בהול ולכן יש לחשוש שיאכלום מבעוד יום, וגם אין לפרש כמו שצייד הדגול מרבבה בתחילה שכוונת המשנה אינה שלא לחלקם מבעוד יום אלא לומר שלא יחלקום למחר, שהרי כיון שאינם נפסלים בלינה יכולים באמת לחלקם גם למחר. ולפירוש רבינו גרשום ורבינו יונה על כרחך פירוש המשנה הוא כמו שכתב בירושלמי, שלא היו מחלקים את לחם הפנים מבעוד יום מחשש שמא יגע בו, וכראייה שהביא משם המגן אברהם לדברי מהרי"ל, שאין ליגע באוכל ביום הכפורים.

אך בביאור הגר"א (סק"י) דחה באופן אחר הראייה מדברי הירושלמי, שדבריו הם רק לדעת רבי אלעזר שאין הלכה כמותו (שו"ע סי' תריא ס"ב, עיי"ש בביאור הגר"א), ועל פי זה פסק במשנה ברורה (ס"ק לב) שאין לאסור לגעת באוכלים ומשקים ביום הכפורים, שכיון שהוא בודל מכל דבר אכילה ושתיה וגם אימת יום הדין עליו אין חוששים שישכח ויאכל או ישתה, ואפילו אם התינוק יכול ליטלו בעצמו ג"כ אין להחמיר בזה, וכתב בשער הציון (ס"ק לה) שמה שהביא המגן אברהם מהירושלמי, כבר תירצו הגר"א.

הנאה ממת אחר שנקבר

הלבוש (או"ח סי' תמה ס"ב) הביא דברי הטור הנ"ל, שדין הנאה מאפר החמץ אחר ששרפו ונעשה אפר, תלוי במחלוקת רבי יהודה וחכמים, שלרבי יהודה שדינו בשריפה אפרו מותר כדין כל שדינו להישרף שאפרו מותר, ולחכמים שאין צריך לשורפו אין לו דין הנשרפין אלא דין הנקברים, וכל הנקברים שנשרפו אפרן אסור. והוסיף שהוא כמו מת שנקבר שהוא אסור בהנאה, שלמדו (סנהדרין מו:): בגזירה שוה 'שם שם' מעגלה ערופה, ולכן אף על פי שאנו נוהגים לשרוף את החמץ, יש להחמיר שלא ליהנות ג"כ מן האפר, שמא הלכה כחכמים שאין דינו בשריפה, ואפרו אסור אף על פי שנשרף.

והקשה בעל הכלי חמדה בחמדת ישראל (קונטרס נר מצוה חלק הלאוין אות נב), מה כוונתו במה שדימה חמץ בפסח למת דווקא. וביאר, שכוונת הלבוש לדחות בזה דברי המקור חיים הנ"ל שנקט שגם לדעת חכמים אפר החמץ מותר מאחר שנעשתה בו מצות ביעור, ולזה הביא הלבוש ראייה ממת שאינו כן, והוא על פי מה שכתב בנודע ביהודה (שו"ת, מהדו"ק יו"ד סי' צ), שאף על פי שיש מצוה בקבורת המת אין עפרו מותר אחרי שקברוהו ונעשית מצוותו, כמבואר בתמורה (לד). שבשר המת שנפרך אסור, ואין ללמדו מהנשרפים שאפרם מותר אחרי שנעשית מצוותם, לפי שהנשרפים מצות שריפתם היא מחמת האיסור שבהם, ולכך כשנשרפו וכבר נעשית מצוותם הלכה לה סיבת איסור ההנאה. אבל במת מצות הקבורה אינה משום איסור ההנאה שבו אלא משום בזיונו, ולכן לא שייך בו נעשית מצוותו.

וזהו שהביא הלבוש ראייה ממת, שכשם שבמת אין עפרו מותר בהנאה כיון שהקבורה אינה משום איסור ההנאה, כמו כן גם בחמץ בפסח לחכמים שסוברים שביעור חמץ הוא בכל דבר אין אפרו מותר בהנאה, לפי שלדעת חכמים מצות הביעור היא משום 'תשביתו' (שמות יב טו), ומצוה זו אינה מצד איסור הנאה שבחמץ אלא משום הלאו של 'בל יראה' (שם יג ז), והראיה לכך שהרי עיקר מצות 'תשביתו' היא בערב פסח, ואז עדיין אינו אסור בהנאה לחכמים, וכיון שחייב הביעור אינו משום איסור ההנאה, גם אחר שביעור אינו בכלל 'נעשה מצותו', והרי הוא אסור בהנאה כמת אחר קבורתו.

אמנם בעיקר קושיא זו שהקשה בנודע ביהודה מפני מה אין עפר המת מותר בהנאה אחרי שנעשתה מצוותו בקבורה, עמדו רבים מהאחרונים, ועיין מה שכתב בזה במנחת חינוך (מצוה קמו אות ה). ובשו"ת מועדים וזמנים (ח"ג סי' קצב ד"ה ושוב ל"ק) תירץ על פי דברי האחרונים שכתבו שגם אחרי שקברו את המת לא פקעה מצות קבורתו, ואם יחזור ויתגלה יהיו חייבים לקברו מחדש, ולכן לא הותר עפרו.

וראה מה שהשיב לו בארוכה בשו"ת שרידי אש (ח"א סי' מב), וכתב לו (אות ג) שנידון זה אם יש חיוב לקבור את המת כמה פעמים נחלקו בו גדולי ישראל, והרה"ג ר"מ לערנער אב"ד דאלטונא הוציא קונטרס על קבורת מתים והאיסור לשורפן גם אחרי שנקברו [ושמו חיי עולם, בערלין תרס"ה], ונגדו יצא הרה"ג ר"ח עהרענטרוי ממינכן, ופלפלו אם מחויבים לקבור מת שהוציא אוהו מן הקרקע, והביאו דעות גאוני גאליציא שחלקו זה עם זה, והגאון מהרש"ק בספרו טוב טעם ודעת הוכיח שאין חיוב לקבור כמה פעמים, והבית יצחק השיג עליו, עיי"ש.

כפתור חובבי

מעשה דמים בקדשי קדשים להקל ולהחמיר ובקדשים קלים כולן להחמיר

כתיב (בראשית לח כה) 'הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה' וגו' פירש רש"י לא רצתה להלבין פניו ולומר כו' מכאן אמרו (ב"מ נט.) נח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים, ואף שהיא הרי ידעה כל האמת וגם כוונה לשם שמים שהרי היתה בתו של שם, ולטעם זה דנוה לשריפה כמו שמביא רש"י ממדרש (ב"ר פה ט), אף על פי כן לא רצתה לביישו ברבים. ומסופר על הרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורה זי"ע שדיבר פעם עם מאן דהו והיה שם ילד אחד שהסתובב לידם והלה דחפו לילד, אמר לו רבי אברהם יעקב האם אתה חושב שהלבנת פנים הוא רק לאדם מבוגר וחשוב וודאי אין זה נכון, שהרי הלבנת פנים לומדים מיהודה ותמר, ולכאורה הרי לפי פשטות הענין לאחר מעשה כזה לא היתה צריכה עוד לחשוש להלבנת פניו, ומכל מקום לא רצתה לביישו ברבים, ומוכח שאפילו מהלבנת פנים כל דהו ובכל אופן שהוא צריכים להזהר. ואמנם מסופר על צדיקים גדולים שביישו לפעמים איזה אדם, כי היה בכוחם להמתיק הדינים מעליו והיה להם סיבה טובה לכך, אבל סתם אנשים צריכים מאוד להזהר בזה. ואפשר לומר גם רמז לזה מלשון המשנה מעשה דמים בקדשי קדשים להקל ולהחמיר ובקדשים קלים כולהו להחמיר, מעשה דמים רומז להלבנת פנים שבכלל שפיכות דמים היא (ב"מ נה:), בקדשי קדשים היינו הצדיקים הגדולים יש בידם לפעמים להקל בזה ולפעמים להחמיר, אבל קדשים קלים היינו סתם אנשים כולהו להחמיר בכל אופן שהוא.

(נטעי אש"ל, וישב)

וכולן שפקעו מעל גבי המזבח לא יחזיר

ועובדא הוי בזקה"ק מצאנו זי"ע שישב פעם בשולחן הטהור ביום שבת קודש אחוזו בשרעפיו, והיה כותש בסכיניו את הבצל וביצים כדרכו בקודש, בשעת כתישתו נפלה חתיכה מהצלחת ונטלה בנו זקה"ק מגארליץ זי"ע והחזירה לצלחת, ופנה אליו זקה"ק בתנועה של תמיה, נענה זקה"ק מגארליץ ואמר הלא משנה מפורשת שנינו איברים שפקעו מעל גבי המזבח יחזיר, ונענע זקה"ק מצאנו בראשו כהסכמה לדבריו.

(אמרות צדיקים, מערכת הרה"ק מגארליץ)

וכולן שפקעו מעל גבי המזבח לא יחזיר

אמרו חז"ל (ברכות כו:): אברהם תיקן תפלת שחרית, יצחק תיקן תפלת מנחה, ויעקב תיקן תפלת ערבית, תפילת הערב אין לה קבע זמנה כל הלילה, הרמז שפעל יעקב אבינו שאפילו בזמני החשכות והגלות יהיו יכולים להתקרב, תפלת ערבית נתקנה כנגד הקטרת אברים ופדרים שיהיה תיקון לכולם, אפילו לאברים שפקעו מעל גבי המזבח ושאר הפסולים שאם עלו לא ירדו, תיקון לדורות בכל המצבים.

(פני מנחם, ויצא)

ש"ס לכל כ"ס

חוברות ש"ס כ"ס 'עוז והדר'

**חוברות מפוארות
בפסנט ייחודי לנוחות הלימוד**

44 חוברות בגובה 17 ס"מ בלבד!

חד וברור!

**מבצע מיוחד
לרגל ההוצאה**

רק 299 ₪

במקום 400 ₪

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66